

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi
The Journal of International Social Research
Cilt: 10 Sayı: 51 Volume: 10 Issue: 51
Ağustos 2017 August 2017
www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581
Doi Number: <http://dx.doi.org/10.17719/jisr.2017.1769>

GAZİANTEP'İN 1923-1938 YILLARI ARASINDA EKONOMİK VE BAYINDIRLIK ALANINDAKİ FAALİYETLERİ

GAZİANTEP'S ACTIVITIES ABOUT ECONOMIC AND PUBLICITY BETWEEN 1923-1938 YEARS

Zeynep YILDIZ ÖZLÜ*

Öz

Gaziantep; doğu, batı, kuzey, güney ticaret yolu üzerinde ve Suriye'den Anadolu'ya geçişte ilk durak olması nedeniyle tarih boyunca stratejik önemini korumuştur. Türkiye Cumhuriyeti devleti kurulduktan sonra Gaziantep halkının çalışkanlığı ve yaratıcılığı ile devletin imkânları birleşince Fransız işgalinin harap ettiği şehir kısa zamanda kalkınma faaliyetlerine başlamıştır. Bu amaçla ekonomi ile ilgili alt yapı çalışmalarına hız verilerek; kara ve demiryolu, su şebekesi, okul yapımı gibi alanlar da faaliyet gösterilmiştir. Alt yapı çalışmalarıyla birlikte Gaziantep ekonomik açıdan büyük atılımlara sahne olmuştur. Halk; elindeki kaynakları daha iyi kullanmak için Antep fıstığı, tütün ve üzümü ihraç etmeye çalışmıştır. Pamuk ekimi alanları arttırılarak dokuma sektöründe de yeni müessesler kurulmuştur. Bütün bu faaliyetlerin sonunda Gaziantep savaşın yaralarını kısa zamanda sarmış ve iktisadi alanda önemli bir atılım gerçekleştirmiştir. Bu gün Gaziantep'in ekonomi yönden Türkiye'de önemli bir yere sahip olmasında savaşın sonrasındaki Gaziantep halkının üstün gayretleri ve çalışkanlığı sonucunda olmuştur.

Anahtar Kelimeler: Gaziantep, Ekonomi, Bayındırlık, Yatırım.

Abstract

Gaziantep; It is strategically important in history because it is on the east, west, north, south trade route and it is the first stop in the transition from Syria to Anatolia.

After the establishment of the Republic of Turkey, the city devastated by the French occupation soon began development activities with the diligence and creativity of the people of Gaziantep combined with the possibilities of the state. For this purpose, by accelerating infrastructure studies about economy; in the areas like Land and railway, water network, school construction has been operated. Along with infrastructure works, Gaziantep has economically indicated a big step. People; He has tried to export pistachios, tobacco and grapes to make better use of his resources. Cotton planting areas have been increased and new establishments have been established in the weaving sector. At the end of all these activities, Gaziantep has quickly wounded the wounds of war and realized an important break through in the economic field. The reason why Gaziantep has an important place in Turkey from the economy today is the result of the superior efforts and hard work of Gaziantep people after the war.

Keywords: Gaziantep, Economy, Public Works, Investment.

Giriş

Gaziantep, Akdeniz Bölgesi ile Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin birleştiği yerde bölgenin batı kısmında bulunmaktadır. Mezopotamya toprakları üzerinde bulunması ve İpek Yolu'nun şehir sınırları içerisinde geçmesi nedeniyle birçok medeniyeti bünyesinde barındırmıştır. Gaziantep'in jeopolitik olarak bu özelliğinden dolayı birçok milletin uğrak yeri olmuştur. (Solmaz ve Yetkin, 1969:1) Bölgenin tarihi Eski Taş (Alt Paleolitik) döneme kadar uzanmaktadır. Gaziantep tarihin birçok döneminde farklı devletlerin himayesi altına girmiştir. Bu devletler; Hititler, Asurlular, Medler, Persler, Romalılar ve Bizanslılar ve Sasanilerdir. Hz Ömer Döneminde İslam orduları tarafından alınmış ve Gaziantep İslam devleti hakim olmuştur. (Göğüş, 1997: 23-24) Gaziantep, 1071 Malazgirt Savaşı'ndan sonra tamamen Türklerin kontrolüne geçmiştir. Büyük Selçuklu Devleti, bölgede uyguladığı iskân politikası sayesinde Gaziantep ve çevresinin Türkleşmesini sağlamıştır. Anadolu Selçuklu ordusu 1243 tarihinde Köseadağ Savaşı'nda İlhanlılar'a yenilmesi üzerine Gaziantep İlhanlıların kontrolüne geçmiştir. (Köymen, 1993: 262) Ancak bu durum fazla uzun sürmemiş 1260 yılında Memlûklüler ve İlhanlılar arasındaki savaş neticesinde Gaziantep Memlûk Devleti'nin eline geçmiş ve yaklaşık 250 yıl Memlûklerin himayesinde kalmıştır. (Yetkin, 1968: 12-18; Köymen, 1993: 264) Memlûklerin Osmanlı Devleti ile mücadeleye girişmesi sonucunda 1516 yılında Antep, Osmanlı sınırlarına katılmıştır. Gaziantep, Osmanlı yönetimine geçtikten sonra, Halep eyaletine bağlanmıştır. Osmanlı döneminde birçok vakıf eserleri kurulmuş ve kurulan bu eserler halka hizmet etmiş ve şehrin sosyo-ekonomik faaliyetlerine katkı sağlamıştır. Bu dönemde transit ticaret önem kazanmış, çeşitli sanat kolları gelişmiştir. Esnaf teşkilatının düzenli çalıştığı şehirde yabancı uyruklu tüccarlar yanında konsolosluklar da bulunmaktaydı. Bu durum şehrin kısa sürede Anadolu'nun gözde iktisadi merkezlerinden biri olmasını sağlamıştır. (Gökhan, 2000: 60; Koprman, 1992: 459-460)

Osmanlı Devleti ile Mısır Valisi Mehmet Ali Paşa arasında çıkan sorunlardan dolayı Gaziantep olumsuz olarak etkilenmiştir. Mısır ordusu 1839 yılında Nizip'te Osmanlı ordusunu yenmiş ve Gaziantep

*Gaziantep Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Mezunlu

Mehmet Ali Paşa'nın kontrolüne geçmişti. Mehmet Ali Paşa'nın ordusu bir yıl kaldıktan sonra çekilmiş ve şehir yeniden Osmanlı yönetimine girmiştir. (Karal, 1999: 140) Osmanlı Devleti'nin 1. Dünya Savaşı içerisinde yer alması ile de ülkenin birçok yerinde kargaşa ortamı oluşmuştur. Savaşın kaybedilmesi ile de Gaziantep bölgesi önce İngilizlere daha sonra da Fransızların işgaline uğramıştır. (Öztürk, 1994: 60) Şehir, Fransız kuvvetlerine karşı yaklaşık 9 ay direnmiş, bu direniş sonunda 6317 şehit vermiştir. Fransızların elinde bulunduğu dönemde ekonomik ve sosyal hayat durma noktasına gelmiş, binalar yıkılmıştır. Halk Fransız işgalinin yanında açlıkla ve yoksullukla da mücadele etmiştir. TBMM ile Fransa arasında 20 Ekim 1921 tarihinde imzalanan Ankara Antlaşması ile Fransızlar, 25 Aralık 1921 yılında Gaziantep'i boşaltmışlardır. Türk ordusu aynı şehre girmiştir. Gaziantep savaşın yakıp yıktığı yerleri onarmak amacıyla harekete geçmiştir. (Ünler, 1969: 28; Dai, 1992: 46)

1.1923-1938 Yılları Arasında Gaziantep'in Ekonomi Hayatı

1.1. 1923-1929 Yılları Arasındaki Ekonomi Faaliyetleri

Gaziantep, Cumhuriyet öncesinde Halep'e bağlı bazen sancak bazen de kaza merkezi statüsünde olmasına rağmen ipek yolu üzerinde bulunması nedeniyle de azımsanmayacak ölçüde bir ekonomik faaliyette sürdürmüştür. Bununla birlikte bazı siyasi ve idari uygulamalardan dolayı da zaman zaman durgunluk yaşamıştır. Gaziantep İngiliz ve Fransızlar işgali ve halkın silahlı direniş esnasında meydana gelen bu olumsuz durumda iktisadi faaliyetler durma noktasına gelmiştir. Gaziantep'teki Osmanlı Bankası memurları şehri terk etmiş, banka kapanmıştır. (Kılıç, 1998: 19) Cumhuriyet'in ilanı sonrasında şehir ekonomik yönden toparlanmaya başladı. Gaziantep halkının özündeki canlılık ve yılmak bilmeyen irade gücü sayesinde; tarım, sanayi, küçük imalat, ticari faaliyet ve hizmet sektörü yönünde büyük gelişmeler gösterilmiştir. (Gaziantep'liler 1992 Rehberi: 33)

Savaş sırasında Gaziantep'in her yerinde olduğu gibi tarlalarında da hasar oluşmuş, tarım aletleri zarar görmüştür. Bundan dolayı tarım ve zirai faaliyetler yapılamamıştır. (Barlas, 2010: 26) Özellikle savaşa maruz kalmış bazı köylerin mahsulleri çok fazla zarar görmüştü. Bu dönemde ise köylü Müslüman halktan aşar vergisi toplanıyordu. Mahsuller zarar gördüğü için aşar vergisini ödemekte zorluk yaşayan köylere devlet Aşar Vergisi'ne köy köy indirim yapmıştır. Bunlardan özellikle ağır yara almış Dölek Köyü çiftçilerine 1923 yılında; Evlek Köyü mülteziminden ise 1924 yılında alınacak parada indirim yapılmıştır.¹

1923 yılında Gaziantep merkezinde de ekonomik faaliyetlere başlayarak küçük çaplı da olsa şirketler kurulmuştur. Bunlardan birisi de, Bakanlar Kurulu'nun 7.10.1923 yılında çıkardığı kararname ile iç tüzüğü onaylanan Gaziantep Mensucat T.A.Ş.'dir. Bu anonim şirketinin kurulması kalkınma yönünde yapılacaklar için ilk adımı oluşturdu ve ekonomik faaliyetler için halkı teşvik etmiştir.²

Gaziantep'te Ticaret Odası "*Ziraat, Ticaret ve Sanayi Odası*" adı ile deri işleme sanatkârları tarafından kurulmuştu. Ticaret Odası İzmir İktisat Kongresi'ne katılmış, burada ekonomiyi kalkındırma amacı ile çeşitli kararlar almıştı. Gaziantep Ticaret Odası'nun Cumhuriyet Dönemindeki hukuki temelleri ise, 22 Nisan 1925 tarihinde şehrin ticari ve sanayi faaliyetlerini düzenlemek ve diğer şehirlerdeki odalarla işbirliği yapılması amacıyla TBMM 655 sayılı "*Ticaret ve Sanayi Odaları Kanunu*" ile atıldı. Böylece Gaziantep Ticaret ve Sanayi Odası ilk kez "*hükmi şahsiyete*" sahip bir mesleki kuruluş kimliğini kazanmış oldu. Tüccar ve sanayicilerin odalara kayıt yaptırılması ise zorunlu tutuldu. (Pekdoğan, 1999: 22-25) Ticaret odasının kurulmasının hemen ardından Gaziantep'te anonim şirketleri kurulmaya devam etmiştir. Bakanlar Kurulu'nun 29 Nisan 1925 tarihinde çıkardığı kararname ile Gaziantep Konserve ve Mamulât-ı Ziraiyye T.A.Ş kuruldu. Kurulan bu anonim şirket, şehrin ekonomisinin gelişmesi için katkı sağlamıştır.³

1927 Sanayi sayımına göre Gaziantep'te bulunan 2.016 sanayi işyerinde, 7.887 kişi çalışmaktaydı. Tarıma dayalı sanayi 1.117 işyeri ve 5.284 işçisi ile birinci sırada, 426 işyeri ve 1.282 işçisi ile dokuma sanayisi ise ikinci sırada yer almaktaydı. (Pekdoğan, 2015: 307) Bu yıllarda kamuya ait işyeri bulunmamaktaydı. Sayım kapsamındaki işyerlerinin 1.923'ü 10 işçiden az kişi çalıştıran küçük işletmeler oluşturmuştu. Gaziantep'te tarıma dayalı sanayinin en önemli dalı hem çalışan sayısı hem de teknoloji bakımından un sanayisiydi. Pamuklu, yünlü, ipekli dokumacılığın yanında kilim dokumacılığı sanayide önemli bir yer oluşturmuştur. Bu dönemde dokuma üretimi daha çok geleneksel el tezgâhlarıyla yapılmaktadır. Gaziantep'te eski bir meslek dalı olan sabunculuk, Cumhuriyet öncesinde de önemli bir yer tutuyordu. Cumhuriyet sonrasında da sabunculuk kısa sürede eski düzeyine gelmeye başlamıştır. Özellikle Teşvik-i Sanayi Kanunu'ndan yararlanarak hızla gelişmiştir. 1927 sayıma göre bu dalda toplam 312 kişi çalışıyor, 58 de işyeri bulunuyordu. Bölgedeki zeytinlerden ve elde edilen yağın büyük bir bölümü sabun

¹ Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA): (30..11.1.0.1.2..11, 19/11/1923, S.6/132 :1.) B.C.A. 30..11.1.0.4.8..9,14/4/1924, S.6/1138 : 1.

² B.C.A.30..18.1.1.14.38..14,14/6/1923, S.2101:1.

³ B.C.A.30..18.1.1.13.25..7 ,29/4/1925, S. 1833: 1.

yapımında kullanılmaktaydı. Sabun yapımında kullanılan soda ve potas gibi maddelerde ithal edilmiştir. (Kopar, 2011: 182; Yurt Ansiklopedisi, 1982: 3008.)

1927 yılında şehrin ekonomisinde önemli bir yere sahip olan Antep fıstığı ve üzüm hâsılâtının ve veriminin artırılması için çalışmalar yapılmıştır. Bu amaçla Gaziantep Ticaret Odası yerel kongreler düzenlemiştir. Bu kongre kararlarına göre: Berlin, Amsterdam ve Triste'ye Antep Fıstığı numunesinin gönderilmesi kararlaştırıldı. Fıstığın, pekmezin tağşiş⁴ edilmemesi için talimatnameler hazırlanması karara bağlandı. Antep pekmezinin köylerde temiz ve hilesiz yapılması için talimatname hazırlanması yanında "pekmezini temiz yapmayan malını satamayacak" sloganı benimsenmiştir. (Mortan ve Arolat, 2009: 25)

1929 yılı dünya ekonomik buhranı ülkemizi etkilediği gibi Gaziantep şehrini de etkilemiştir. Ekonomik buhrandan dolayı genel bütçeden şehre yeterince pay ayrılamamıştır. Destek alamayan şehrin ekonomisi bu dönemde durgunluğa girmiştir. O dönemde sadece silindir, tulumba ve bayındırlık işlerinde kullanılmak amacıyla bütçeden bin liralık para ayrılabilmiştir.⁵

1.2. 1930-1938 Arasındaki Ekonomi Faaliyetleri

1930 yılında Gaziantep ilinde geçim kaynaklarını geliştirmek amacıyla yapılması uygun bağcılık sektörüne yöneldi. Halk, üzümü ya meyve olarak ya da pekmez yapıp, diğer şehirlere satmaya başladı. Böylece yeni bir gelir kaynağı daha oluşturuldu. Bu dönemde ülkede "Yerli Malı Kullanma Kanunu" çıkarıldı. Bu kanun gereğince Gaziantep'liler bolca üretilen üzümleri farklı alanlarda da kullanmak amacıyla şarap yapmaya başlamışlardır. (Gaziantep Gazetesi, 25 Eylül 1930: 2)

Türkiye'nin her yerinde olduğu gibi Gaziantep şehrinde de çiftçiler verimi arttırma ve ürünlerini daha karlı satabilmek için yardıma ihtiyaç duymuşlardır. Çiftçi tarlasını ekmekte, ürünü hasat edip satmakta zorlanmaktaydı. 1931 yılında Hükümet çiftçilerin rahatlayabilmesi için Ziraat Bankası şubelerine emir vermişti. Banka çiftçilere kredi yardımıyla bulunacak, böylece tarım sektörü biraz olsun rahatlama fırsatı bulacaktı. Ancak Gaziantep Ziraat Bankasının müdürünün yanlış politikaları sebebiyle Hükümetin çiftçilere destek emrini yerine getirmedeği görülmüştür. Giden çiftçiler geri çevrilmiş; bu da çiftçilerin zor durumda kalmalarına neden olmuştur. (Gaziantep Gazetesi, 8 İkinci Kanun 1931: 2)⁶

Gaziantep merkezinde ise ticareti bir nebze olsun canlandırabilmek için Celal Bayar tarafından İş Bankası'nın Gaziantep şubesi 17 Haziran 1931 yılında açılmıştır. (Gaziantep Gazetesi, 18 Haziran 1931: 1) Banka açıldıktan hemen sonra Gaziantep için önemli faaliyetlerde bulunmaya başlamıştır. 10 ton Antep fıstığını çiftçilerden satın alarak Amerika'ya ihraç etmiştir. Bu da fıstık ekicilerinin yüzünü güldürmüştür. (Gaziantep Gazetesi, 16 Temmuz 1931: 2) Arasa semtindeki bakırcılardan olan Hoca zade Ragıp Efendi'nin teşebbüsü ile bakır işleme makineleri getirilmiştir. Böylece Suriye'den bakır getirilmek zorunda kalınmamış, esnaf kendi bakır ürünlerini işleyip satma imkânı bulmuştur. Böylece daha sağlam, kaliteli ve uygun fiyata bakır satılmaya başlanmıştır. Yine Hoca zade Ragıp Efendi'nin sabun üzerinde çalışmaları sonuç vermiş kaliteli sabun üretilmiştir. Ayrıca kokulu sabun üretip ihraç etmeye başlamış ve Adana Amerikalılar Koleji tarafından en iyi üç çeşit sabun arasına girmiştir. (Gaziantep Gazetesi, 20 Ağustos 1931: 2) Şehir ekonomisi hayatında faydası olmayan Gaziantep Borsasının Ekonomi Bakanlığı tarafından kapatılması kararlaştırılmıştır. Borçlarının ödenmesi geri kalan paranın ise Ticaret ve Sanayi Odalarına devredilmesi kararlaştırılmıştır.⁷

Gaziantep Özel İdaresine ait olan Batalhöyük mevkiinde elli dönümlük bir araziye fidanlık olarak kullanılması için ayrıldı. Bu fidanlığın oluşturulması için Avrupa'dan 20 kilo elma, armut, ayva, Japon kayısı, erik, dut tohumu ile 65 kilo akasya, çam, servi, akça ağaç, diğ budak ve sair meyvesiz faydalı ağaç tohumları getirilmiştir. Bu fidanlık yapılmasının amacı ise şehir yolları üzerinde parklar inşa etmek, Memleket Hastanesi'nin bahçesini park haline getirmek, kazalara ve merkeze ceviz fidanları dikmekti. Ayrıca ülke içerisinde Geyve'den İstiklal elması ve Bursa'dan Havra eriği aşısı kalemleri getirilerek merkez ve ilçelerde isteyenlere verilmiştir. Böylece tarım ürünlerinde çeşitliliği arttırmak ve şehrin yeşillenmesi için faaliyetlerde bulunulmuştu. (Gaziantep Gazetesi, 14 Nisan 1932: 2-3)

Bu yıl içerisinde şehir meclisi gelir kaynağı oluşturmak için o döneme kadar vergi alınmayan fıstık hâsılâtı üzerinden yeni bir vergi oluşturulması üzerinde kararlar almıştı. İç fıstığın kilosundan bir kuruş, kavlak fıstığın kilosundan 20, kırmızı kabukludan 10, boz fıstığın fiyatı üzerinden ise % 20 oktruva⁸ resmi

⁴ Bir şeyin içine başka bir şey karıştırma, saflığını giderme, Ferit, DEVELİOĞLU (2007). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*, Ankara: Aydın Kitabevi, s.1213.

⁵ B.C.A.30..11.1.0.54.7..13, 14/3/1930, S.3993 :2.

⁶Kânunusani (İkinci Kanun) : "Ocak ayı" anlamına gelmiştir. (DEVELİOĞLU, 2007: 488)

⁷ B.C.A. 30..18.1.2.25.2..7,3/1/1932, S. 12109: 1.

⁸Şehirlere başka bölgelerden getirilen malların girişi ile birlikte alınan bir tür gümrük, ticaret vergisine Oktruva Vergisi denir.Bkz.http://www.sessiztarih.net/2014/06/oktruva-vergisi-nedir.html (15.06.2017)

alınmaya başlanmıştır. Bu yılın edinilen gelirleri ile şehre su deposu ve havuz yapılması için çalışmalara da başlanmıştır. (Gaziantep Gazetesi, 16 Haziran 1932:1)

Gaziantep ticareti ile ilgili *Gaziantep Gazetesi*, ihracat ofisinden aldığı bilgilere dayanarak 1932 yılı Ocak ayındaki ihracat gelirleri 9.890.272 lira; İthalat ise 5.321.577 lira olarak yazmıştır. Geçen yıl aynı ayda ise ihracat gelirleri bu yıla oranla azalmıştır. Bunun nedeni geçen yıla göre bu yıl fiyatların düşmesinden kaynaklanmıştır. (Gaziantep Gazetesi, 22 Şubat 1932: 3)

1933 yılında fidanlığın su ve gübre ihtiyacı karşılanmaya çalışılmıştır. Bu çalışmalar sonucunda 1.400 fidan satışa sunulacak duruma gelmiş, fidanlar 3 kuruştan talep görmüştür. (Gaziantep Gazetesi, 9 Mart 1933: 4) Şehrin önemli tarım ürünlerinden biri de tütündür. Ancak tütün hâsılatının satışı teşkilatsız bir şekilde yabancıların elinde bulunuyordu. Bu da çiftçinin daha fazla kazanç sağlamasının önünde engel oluyordu. Bu nedenle tütün yetiştiricileri Ziraat Bankasının ve CHP'nin üç yüz bin liralık yardımları ile Gaziantep Tütün Müstahsilleri Kooperatif Şirketi'nin kurulması kararlaştırılmıştır.⁹ Bu yılın hiç şüphesiz Gaziantep ekonomisi için en büyük atılım dokuma alanında olmuştur. Cemil Alevli tarafından bin iğli bir Veliç İplik Fabrikası kurulmuştur. Bu fabrikanın kurulması ile yılda yaklaşık 300 bin ton iplik üretilmiş, yüzlerce işçi alınarak yeni istihdam alanları açılmıştır. (Yurt Ansiklopedisi, 1982: 2188.)

Türkiye bir taraftan ekonomik kalkınma için hamleler yaparken diğer taraftan ekonomi hayatında gereksiz harcamaların önüne geçilip tasarruf yapılması için Men-i İsrifat Kanunu çıkarılmıştır. Bu kanun gereğince Gaziantep'te de bazı düzenlemeler olmuştur. Düğünlerde israfın önlenmesi gelin, çeyiz ve otomobillerde aşırıya kaçılmaması, gelin alaylarının ise sokaklarda bağırıp çağırılması yasaklanmıştır. (Gaziantep Gazetesi, 9 Mart 1933: 1)

1933 yılında Gaziantep gazetesinin haberine göre Gaziantep'teki ticari faaliyetler şu şekilde ifade edilmiştir: ihracat gelirleri 75.080.000 ithalat ise 167.849.000 lira olarak gerçekleşmiştir. (Gaziantep Gazetesi, 11 İkinci Kanun 1934: 1)

1934 yılında Tütün Müstahsilleri (üreticiler) Kooperatif Şirketi'nin çalışmaları ve Ziraat Bankası da bu tütün ekicilerine destek olup üretimi arttırmak için yardımlarda bulunması ile tütün satışları her yıl olduğundan daha fazla gelir getirmiştir. Fıstığın bu yıl bol olması nedeniyle Amerika ve Avrupa'ya ihracat yapılmıştır. (Gaziantep Gazetesi, 15 Eylül 1934: 2) Şehir halkına yeni bir iş istihdamı oluşturmak ve sütçülüğü öğretmek, peynir, zeytin, tereyağı, yoğurt yapıp gelir elde etmek amacıyla bir süthane yapılmıştır. (Gaziantep Gazetesi, 22 Şubat 1934: 2)

Şehirde daha önceleri bir imalathane halinde bulunan rakı ve soma (içinde anason bulunmayan rakı) fabrikası ise bu sene yeniden yapılandırılmıştır. Eski tesisatlar kaldırılarak elektrikli üzüm ezme makinesi getirilmiş, bunun sonucunda daha fazla üretim yapılması sağlanmıştır. (Gaziantep Gazetesi, 23 Ağustos 1934: 2)

1935 yılında şehirde pamuk ekilmesi ve üretimin artması için çırçır makineleri kurulmuş ve çalışmaya başlanmıştır. Pamuk ekiminin iyi olması dokuma sektöründe de iyileşme sağlamıştır. Japon ve Suriye dokumalarının benzerleri yapılmaya başlanmış, başarı elde edilmiştir. (Gaziantep Gazetesi, 29 Teşrin-i Evvel 1935: 2)¹⁰ Şehir merkezindeki Kalealtı semtinde bulunan un fabrikası üretimin daha hızlı şekilde yapılabilmesi için şehre buğday yıkama ve kurutma makinesi de getirilmiştir.¹¹

1936 yılında yeni açılmış olan iplik fabrikasına pamuk yetiştirmek amacıyla köylere zirai memurlar gönderilmiştir. Köylülere pamuk veriminin artması için yöntemler anlatılmış, haşerelerin ve hayvanların ekinlere zarar vermemesi için ilaçlamalar yapılmıştır. Ziraat Bakanlığınca Gaziantep pamuk bölgelerine ayrılmış ve her bölgenin ekeceği farklı pamuk cinsi tayin edilmiştir. İlde klevlant pamuk ekilmesi kararlaştırılmıştır. Üretimi arttırmak için pamuk tohumları ise Ziraat Bakanlığı tarafından gönderilmiş ve halka parasız olarak dağıtılmıştır. Memleketin en önemli ihracat ürünlerinden biri olan fıstıkların yetiştirilmesi ve fıstık hastalıklarının üzerinde incelemeler yapmak için Nizip yolu üzerinde Fıstık Enstitüsü yapılması kararlaştırılmış, inşaatına başlanmıştır. (Gaziantep Gazetesi, 4 Teşrin-i Sani 1936: 2)¹² Gaziantep Ticaret Odası bu yıl yerli sanat dalları ülkenin her yerine duyurup tanıtmak amacıyla Ankara ve İzmir'de açılacak fuarlara katılmış, bu sayede şehrin el işleri, dokumacılık, kilimcilik, bakırcılık, kuyumculuk, sabunculuk, dericilik gibi yerli ürünlere yeni pazarlar bulunmuştur. (Gaziantep Gazetesi, 29 Teşrin-i Evvel 1936: 6)

1937 yılında klevlant pamuklarından iyi mahsul alınmasına rağmen tütün, fıstık ve pekmez de ise istenilen verim elde edilememiştir. Bu da bu yıl çiftçinin zor durumda kalmasına neden olmuştur. (Gaziantep Gazetesi, 29 Teşrin-i Evvel 1937: 4) Geçen yıl inşaatına başlanan Fıstık Araştırma Enstitüsü bu yıl

⁹ B.C.A.30..18.1.2.38.51..17, 15/7/1933,S.14697 : 1.

¹⁰ Teşrin-i Evvel (Birinci Teşrin): Ekim Ayıdır. (DEVELİOĞLU, 2007: 1097)

¹¹ B.C.A. 30..18.1.2.59.81..16., 28/10/1935, S.34202 : 1

¹² Teşrin-i Sani (İkinci Teşrin): Kasım Ayıdır. (DEVELİOĞLU, 2007: 1097)

açılmıştır. (Gaziantep İl Yıllığı, 2002: 275) 1937 yılında şehirdeki dokuma el tezgâhları sayısı 3.000' e yaklaşmıştır. 1.000 işlikli iplik fabrikası Ömer Şefik Bey tarafından kurulmuştur. Kilimcilik sektöründe de ilerleme olmuş, 300 olan tezgâh sayısı 500'e yaklaşmıştır. Ticaret Odası'nın kaçakçılığa karşı aldığı tedbirler neticesinde ipek dokumacılığı yeniden canlanmış ve tezgâh sayısı 100'ü aşmıştır. (Gaziantep Gazetesi, 29 Teşrin-i Evvel 1937: 6)

1938 yılında önemli bir ihracat ürünü olan fıstığın her yıl ürün vermesi ve ıslahını sağlamak amacı ile Ziraat Bakanlığı yeni bir uygulamaya daha başlatmıştır. Fıstık fidanları yetiştirmek ve fidanlara aşilar yapılması için merkeze çok yakın bir yerde 200 dönümlük Fıstık İstasyonu açmıştır. (Gaziantep Gazetesi, 29 Teşrin-i Evvel 1938: 2) Ekimi sadece merkeze bağlı köylerde deli tütün ticaretini Mısır'daki yabancı şirketlerin elinden kurtarmak, tütün kalitesinin ıslahına çalışmak amacı ile tütün ekicileri tarafından Tacirler (tüccarlar) Birliği kurulması istenmiştir. Bunun için Ekonomi Bakanlığına müracaatta bulunmuş 20/4/1938 tarih ve 428/16264 sayılı karar ile Tütün Tacirleri Birliği kurulmuştur. Tarım Satış Kooperatifi olan bu kurum tütünü işlenmemiş bir halde tütün satış birliğine satmıştır. Tütünler bu satış birliğinde işletilmiş diğer ülkelere ihracatı sağlanmıştır.¹³

Hasankeyf tütünleri İhracat Birliği TAŞ tütün satışlarını arttırmak amacıyla 50.000 lira sermaye ile kurulmuştur. Birliğin kuruluş kararı şu şekildedir: "Memleketin ihracat siyasetine ve zirai ihtiyaçlarına uygun olarak şimdilik Hasan keyif tütünlerinin satışile uğraşmak ve buna muktezi diğer işleri yapmak maksadile merkezi (Gaziantep) olmak üzere on sene müddet ve elli bin (50.000) Türk lirası sermaye ile ani olarak teşkiline başlanan (Gaziantep Hasan Keyif Tütünleri İhracatçılar Birliği Türk Anonim Şirketinin) İktisat Vekaletinden gönderilen esas mukavelename layihası ve sermayenin yüzde yirmi beşinin tedarik olunduğunu gösteren banka mektubu, İcra Vekilleri Heyetince 21/7/938 tarihinde tetkik edilerek ilişik mukavelenamenin tasdiki onanmıştır.

21/7/938

REİSİCUMHUR

K.ATATÜRK " 14

Gaziantep'in ilçeleri olan Kilis ve Nizip'te yetiştirilen zeytinlerden ise zeytinyağı ve sabun üretmek amacıyla makineler getirilmiştir. Diğer taraftan Hükümet verimi arttırmak ve kaliteyi yükseltmek amacıyla Zirai Mücadele Teşkilatı kurularak tarım da verimi ve kaliteyi artırma yoluna gitmiştir. 1938 yılının en hızlı ilerleyen ekonomik dalından biri de dokuma sanayisi olmuştur. Dokuma sanayisinden kazanılan para iki milyon liraya yaklaşmıştır. Mensucat fabrikası kendi bünyesinde büyüyerek 48 tezgâha ulaşmıştır. Farklı türlerde kumaşların üretimi başlamıştır. (Gaziantep Gazetesi, 29 Teşrin-i Evvel 1938: 2-5)

Gaziantep, Fransız işgali ile uğradığı yıkımı cumhuriyetin ilanıyla birlikte kısa zamanda gidermeyi başarmıştır. Gaziantep, 1923-1938 yılları arasında devlet ve özel sektör yatırımlarıyla hızlı bir kalkınma çabası içine girmiştir. Yeni yatırımlar devreye girdikçe Gaziantep eski ticari canlılığına tekrar geri dönmüştür. (Kopar, 2011: 1040; Yetkin, 1968: 60-64)

2.1923-1938 Yılları Arasındaki Gaziantep'in Bayındırlık Hayatı

2.1.1923-1929 Yılları Arasındaki Bayındırlık Alanındaki Faaliyetler

Gaziantep'in bayındırlık alanında ilerleme Cumhuriyet'in ilanından sonrasındaki gelişmelerle hareketlenmiştir. Savaşın her yönüyle yara alan tahrip olan şehir bayındırlık ve imar alanında da yaralarını sarıp gelişme göstermiştir. Gaziantep kale ve onun çevresindeki yerleşim yerlerinden meydana geliyordu. (Cemagil, 1961: 17) Savaş sonrasında birçok yollarda hasar görmüştü. Şehir merkezinde eskiden kalma Arnavut kaldırımlarına benzeyen taş döşeli yollar bulunuyordu. Halk bu yollara Rasaf, Murat, Padişah yolu gibi isimler vermişti. (Solmaz ve Yetkin, 1969: 73) Tahrip olan yolları onarmak ve yeni yollar yapma faaliyetlerine kısa süre içinde başlandı. Bazı köy yollarını Gaziantep merkezine birleştirip genel yollar kapsamına alınması istendi. Bunun üzerine Bakanlık tarafından 16/9/1923 tarihinde yönetmelik çıkarılarak yolların yapımı merkeze bağlanmıştır.¹⁵

1924 yılında bozulan yollar onarılmaya ihtiyaçları karşılamak için de yeni yol çalışmalarına başlandı. Bazı yörelerde demiryolları yapımına ihtiyaç duyulmuştur. Bunlardan Keller (Fevzi Paşa)-Gaziantep-Akçakoyunlu arasında bir demiryolu hattı yapılması istenmiştir. Bu inşaat için proje yapım çalışmaları ve yetkili kişilerle görüşmelere başlanmıştır.¹⁶

Savaş sırasında birçok okul yıkılmış ya da kullanılamaz hale gelmiştir. Okul binalarında yaşanan bu sıkıntı eğitim hayatının devam etmesine engel olmuştur. Okul çağına gelmiş çocuklar okul bulmakta zorluk

¹³ B.C.A.30..18.1.2.83.34..20, 21/4/1938, S.86402 :1.

¹⁴ B.C.A. 30..18.1.2.84.67..18,21/7/1938,S. 92992:1.

¹⁵ B.C.A. 30..18.1.1.7.33:11,16/9/1923, S.2769:1.

¹⁶ B.C.A.30..10.0.0.151.69..11, 19/4/1924: 1.

yaşıyorlardı. Bu sıkıntıyı hafifletmek amacıyla eski postane binası onarımı yapılarak okul olarak kullanılması için Milli Eğitim Bakanlığı'na devredilmiştir.¹⁷

1925 yılında, Keller (Fevzi Paşa) Gaziantep arasında bir karayolu yapımı kararlaştırılmıştı. İnşaata başlanabilmesi için merkezi Hükümetin desteğe ihtiyaç duyulmuştur. Bunun üzerine Genel Kurmay Başkanı Mareşal Fevzi Çakmak'ın devreye girmesi üzerine Maliye Bakanlığı Gaziantep Defterdarlığına seksen bin lira para göndermiştir. Fevzi Çakmak'ın desteğiyle Gaziantep İl Defterdarlığı'na gönderilen bu bütçe ile yol inşaatına başlanmıştır.¹⁸ (EK:2)

Okul binası sıkıntısı bu yılda yaşanmaya devam etmiştir. Ufak çaplı çareler bulunmaya devam edilmiştir. Bu nedenle Emlak-ı Milliye'ye ait olan iki otel binası Gaziantep Mektebi'ne tahsil edilmiştir.¹⁹

Bazı yerlerde halk inşaat için devletten yardım talep etmemiş ve kendi imkânları doğrultusunda da bina yapımına katkı sağlamıştı. Bunlardan biri de 1926 yılında Burç Karakuyu köyü kendi topladıkları paralar ile köye bir cami yapmışlardır. (Güzelbey, 1992: 184)

1927 yılına gelindiğinde daha önce yapımına başlanılmış olan Gaziantep- Keller Yolu inşaatının bir devamı olan Birecik Yolu üzerinde inşaat başlatılmıştır. Bu yolun kısa sürede bitirilmesi için diğer yol çalışması işçileri buraya sevk edilmiştir.²⁰

Şehir ayrıca okul sıkıntısı da çekiyordu. Bu sıkıntıya çözüm olabilmek maksadıyla 2 ilkokul yapıldı. Bu okullara da Antep Savunmasında büyük kahramanlık gösteren Şehit Şahinbey ve Şehitkâmil'in isimleri verilmiştir. (Gaziantep Valiliği Milli Eğitim Müdürlüğü Tanıtma Rehberi, 1990: 13)

2.2. 1930-1938Yılları Arasındaki Bayındırlık Alanındaki Faaliyetler

1930 yılında Belediye dar bütçeye sahipti. Ancak halkın yürümekte sıkıntı çektiği bazı yol ve kaldırımları onarmaya çalışmıştır. Şehrin Töbe Mahallesi, Kayacık Mahallesi Ata Efendi Sokağı ve Keçehane Caddesi'ndeki yol ve kaldırımlar onarılmıştır. (Gaziantep Gazetesi, 24 Teşrin-i Sani 1930: 3) Ayrıca Suburcu Caddesi'nin dar olması ve sorun yaşanması nedeniyle Belediye tarafından caddenin genişletilerek 24 m. olması için proje yapılmıştır. Şehirde yaşanan su sıkıntısı dolayısıyla Belediye tarafından Bayındırlık Bakanlığı Su İşleri Genel Müdürlüğü'ne şehrin içme suyu ile ilgili birçok taleplerde bulunulmuştu. Bunun üzerine şehrin su sorununu çözmek amacıyla su mühendisi gönderilmişti. Mühendis şehirde incelemeler yapmış ve bir proje hazırlamıştır. Bu projeye göre; kaynaktan alınan su borularla şehre getirilip bilhassa Suburcu, Balıklı caddeleri ile Arasa Çarşısı istikametine verilecek ve bu istikamette yeteri kadar çeşmeler konulması için bir proje hazırlanmış ve çalışmalara başlanmıştır. (Gaziantep Gazetesi, 22 Birinci Kanun 1930: 1)²¹ 1930 yılında halkın yardımları ile bu günkü Şehitkâmil ilçesine bağlı Bağbaşı Köyü'nde köy camisi yapılmıştır. (Güzelbey, 1992: 184)

1931 yılında Suburcu Caddesi ile ilgili yapılan proje uygulamaya konulmuştur. Bu yıl Gazi Mustafa Kemal Mektebi dış duvarı yıkılıp okul havlusu caddeye alınarak ilk çalışma başlanmıştır. (Gaziantep Gazetesi, 15 İkinci Kanun 1931: 2) Şehrin en büyük bir diğer sorunu da su sıkıntısıdır. Belediye su sıkıntısının giderilmesi için proje hazırlamıştır. Projenin bedeli ise 155.000 liradır. Belediye bu bedelin bir bölümünü kendi karşılayacak bir bölümünü de, Ekonomi Bakanlığı'na 100.000 liralık bütçe için müracaat edip karşılamak istemiştir. Bu para gönderildiği andan itibaren proje çalışmaları faaliyete geçecektir. Proje şu şekildedir:

1-Orta Mektep- Suburcu Caddesi, Arasa Çarşısı

2- Orta Mektep- Balıklı Çarşısı, Arasa Çarşısı

3-Orta Mektep- Kozanlı Caddesi, Arasa Çarşısı

4-Suburcu, Maarif, Kozanlı, Karagöz, Alay Beyi, Şeyhcan caddelerinde ana borular geçerek, musluklar takılacaktı. Şehir haritası yapıldığı takdirde bu hatlardan tekrar borularla su mahallelere dağıtılacaktı. (Gaziantep Gazetesi, 12 İkinci Kanun 1931, 3)

Şehir meclisi toplanarak yıpranan ve zarar gören bazı yolların tamir edilmesi taşlar döşenmesine karar verilmiştir. Bu yollar şu şekildedir: Gaziantep Kahramanmaraş yolu, Kilis-Fevzi Paşa yolu, Gaziantep-Akçakoyunlu yolu, Gaziantep-Kilis yolu, Gaziantep-Nizip yolu, Besni-Gölbaşı yolu, Kilis-Tibil yolunun tamiri yapılmıştır. (Gaziantep Gazetesi, 26 Teşrin-i Sani 1931:3)

¹⁷ B.C.A.,30..18.1.1,11.55.14,12/11/1924, S.1121 : 1.

¹⁸ B.C.A.30..10.0.0.154.89..17.,19/9/1925: 1.

¹⁹ B.C.A.,30..18.1.1,15.49.19.9/8/1925 : 1.

²⁰ B.C.A.30..18.1.1.22.77..6.,15/12/1927, S. 4481: 1.

²¹ Kânunuevvel (Birinci Kanun): "Aralık ayıdır." (DEVELİOĞLU, 2007: 488)

10 Nisan 1931 yılında şehir elektriği tesisatı için şirket mühendisleri gelerek Belediye ile görüşmeler yapmıştır. Elektrik makinelerinin günlük 7-8 kantar kömüre ihtiyaç duyacaklarını belirterek çalışmalara başlanılmıştır. (Gaziantep Gazetesi, 23 Mart 1931: 1)

1932 yılında Belediye, imar işlerinin daha düzenli ve hızlı bir şekilde hareket edilebilmesi için görüşmeler yapmış. Bunun sonucunda şehrin haritasının çizilmesi istemiştir. Bu amaçla da İstanbul gazetelerine ilan verilmiştir. (Yıldız, 2015: 116) Bu yılın şehir için en önemli çalışma faaliyetlerinden biri de elektrik çalışmalarının bitirilmesidir. Şehir geceleri de aydınlanarak elektriğe kavuşmuştur. Bu yıl Belediyenin çalışmaları bu kadarla sınırlı kalmamıştır. Özellikle harp sırasında zarar görmüş şehrin en işlek yollarını tamir ederek yollara ağaç dikilmiştir. Ayrıca Ağaç Koruma Cemiyeti ile görüşmeler yapılarak, mezarlığa 500 ağaç dikilmiştir. Belediye'ye ait yazlık gazino ve mesire alanlarının ağaçlandırılıp onarılması için çalışmalara başlanmıştır. (Gaziantep Gazetesi, 7 Mart 1932: 1) Şehir merkezinde Gümüş Kastel civarındaki harap şekilde duran dükkânlar belediye tarafından istimlak edilmiştir. Bu dükkânlar yıkılarak bir meydan haline getirilmiştir. (Gaziantep Gazetesi, 30 Mayıs 1932: 1) Ayrıca şehrin İsbatırın adlı su yolunun tamir edilip bakımı yapılarak, şehrin su ihtiyacında yararlı olması açısından şehre akıtılmaya başlanmıştır. (Gaziantep Gazetesi, 14 Nisan 1932: 1)

1933 yılında Gaziantep'in merkezinde ve ilçelerinde yol yapım çalışmaları hız kazanmıştır. Yapılan bu çalışmalar şu şekildedir: Gaziantep Kahramanmaraş yolunun Gaziantep il sınırına kadar olan uzunluğu 31.828 km. dir. Bu yolun 17.647 km. üzerindeki hendek ve banketler yol boyunca tamir edilmiştir. Gaziantep-Fevzi Paşa Yolunun, Kahramanmaraş il sınırına kadar olan 11.779 km. kısmı bakıma alınmıştır. Bu yollar üzerindeki hendek ve menfezleri temizlenmiş, çukurlar doldurulmuş, kumlar serilmiştir. Yol üzerindeki Tunalık ve Çarpın köprüleri betonarme olarak yeniden yapılmıştır.

Gaziantep-Akçakoyunlu yolu 45.700 m.dir. Bu yolun Gaziantep'i doğudaki şehirlerle bağlayacak olan demir yolu üzerindeki Akçakoyunlu istasyonuna kadar olan bölümü yapılacaktır. Bu yola 1.432 m³ ham taş, 240 m³ kum, 1.326 m³ balast (ince kırılmış taş) döşemiştir. Yolun 6.674 m. toprak tesviyesi yapılmış ve yol üzerine 4.265 m hendek açılmış veyeni menfezler yapılmıştır. Aynı yolda 3816 m silindir çekilmiştir. Ayrıca Tüzel Köprüsü'ne kadar olan yerlerde yeni menfezler açılması için ihaleye çıkılmıştır.

Gaziantep-Nizip yolundaki Göllüce bataklığı ve Arıl-Batal köyleri arasındaki bataklık ıslah edildi. Yine bu yolda üzerinde bulunan 364 m³ hendek temizlemesi yapılmış ve 18 m³ taş kırılmış taş döşenmiştir. Yolda 673 m³ yeniden hendek açılması yapılmıştır.

Gölbaşı-Besni yolunda, 861 m³ toprak kazılmış,1200 m³ hendek açılıp yol boyunca meydana gelmiş olan yol arızalarını gidermiştir. Yine bu yol için 1.800 m³ taş kırılmış, 6.153 km. şose ve açıklıkta betonarme menfez yapılmıştır.

Kilis ve Fevzi Paşa yolları için Mardin Tepe ve Kurban baba semtlerinde bulunan taş ocaklarında 6.003 m³ kırılmış ince taş hazırlanmış ayrıca 405 m. taş kırılarak Gazi Bulvarının 790 m. kısmına döşenmiştir. Gazi Bulvarı şehri Kilis, Fevzi Paşa, Maraş, Nizip ve Besni'yi birbirine bağlayacak yolun başlangıcı olacaktır. (Gaziantep Gazetesi, 9 Mart 1933: 3-4)

1933 yılının şubat ayında şehir meclisi toplanarak bir komisyon kurmuştur. Bu komisyon, bazı mahallelerin birleştirilmesi, bazı Türkçe olmayan mahalle isimlerinde değiştirilmesi için çalışma yapmıştır. Bu çalışma sonucunda 82 mahalle birleşerek 30 'a indirilmiştir. Belediye ve Askeri Garnizon Komutanlığı şehrin güzelleşmesi için işbirliği yapmıştır. Garnizon Komutanlığı çeşitli yardımlarda bulunarak, Şeyhcan (Şihcan)'dan Kozanlı'ya kadar olan yerler yol boyunca 2.500 akasya ağacı dikilmiştir. Yine Kavaklık ve Alleben Deresi kenarında bulunan boş arazilere ise söğüt ağaçları dikilerek şehir yeşillendirilmeye çalışılmıştır. (Gaziantep Gazetesi, 9 Mart 1933: 1)

1933 yılının Mayıs ayında TBMM bir kanunla Türkiye'nin idari yapısında bazı değişikliklere gitmiştir. Buna göre; İl olan Cebelibereket (Osmaniye) ilçe yapılarak, Osmaniye'ye bağlı olan İslâhiye ilçesi Gaziantep'e bağlanmıştır. Ayrıca Kahramanmaraş'ın Pazarcık ilçesi de Gaziantep İli sınırları içine alınmıştır. Aynı kanunla Gaziantep'in ilçesi olan Besni ise, Gaziantep'ten alınarak Malatya'ya bağlanmıştır. (Gaziantep Gazetesi, 25 Mayıs 1933: 1)

Gaziantep Savaşı'nda en çok harap olan yapılardan biri de Çınarlı Cami olmuştur. Çünkü bu cami şehir içi cephede bulunmasından dolayı Fransız ordusunun toplarına hedef olmuştu. Fransız toplarının harap ettiği bu caminin onarımı ve genişletilmesi amacıyla halk bir yardım kampanyası başlatmıştır. Çınarlı Cami'nin bir planı yapılarak inşaata başlanmıştır. Bu cami şehirdeki plan üzerine yapılmış ilk cami olmuştur. Ayrıca şehrin imar faaliyetlerini daha plan ve programlı gerçekleştirmek, şehri daha yaşanılabilir düzenli, ferah bir ortama kavuşturmak, yolları, binaları daha da işlevselleştirmek amacıyla Jansen adlı bir Mühendis tarafından Jansen Planı hazırlanmıştır. (Yıldız, 2015: 119-120)

Bu yıl güzel olayların yanında bazı şehri huzursuz eden birkaç olayda yaşanmıştır. Şehir yaşamı için önemli bir yere sahip olan Alleben Deresi'nin Müskirat rakı ve soma Fabrikası'nın kullanılmış sularını

dökerek kirletmesidir. Bu sorun Gaziantep Gazetesinin 337. Sayısının ilk sayfasında “Alleben Deresi... Müskirat fabrikasının kullanılmış sularıyla telvis ediliyor” yazısıyla şikâyetler dile getirmeye çalışılmıştır. Bu sorun Şehrin sağlık meclisi tarafından görüşülerek karara bağlanmıştır. Bu suların dereye akıtılmayarak fabrika idaresi tarafından açılacak kuyulara akıtılması kararlaştırılarak fabrikaya tebliğ edilmiştir. Ancak tebliğe rağmen fabrika gerekli düzenlemeyi yapmayarak kirletmeye devam etmiştir. (Gaziantep Gazetesi, 26 Haziran 1933: 1)

Bu yılın Gaziantep’liler için en büyük mutluluğu 26 Ocak 1933 yılında Mustafa Kemal Atatürk’ün şehri ziyaret etmesi olmuştur. Şehrin ileri gelenleri Atatürk’ü merkezden uzaktaki Narlı İstasyonunda davullarla, zurnalarla karşılamıştır. Atatürk; şehrin sorunlarını dinlemiş ve bir lise açılması gerektiğini şehrin ileri gelenlerinden öğrenmiştir. Hemen çalışmalara başlanarak daha önce ortaokul olarak kullanılan bir binanın onarımı yapılarak lise olarak kullanılmasını sağlamıştır. 1 Şubat 1933’te Gaziantep de ilk lise olan Antep Lisesi Atatürk’ün katılımıyla halkın sevinç ve coşkusuyla açılmıştır. (Solmaz, 2012: 111-134)²²

1934 yılında da Belediyenin çalışmaları hızla devam etmiştir. Gazi Bulvarı CHP binasından başlayarak Maarif Bahçesine kadar olan yerleri Belediye ve Standart Ouil şirketi tarafından asfaltlanmıştır. Giderleri beraber karşılamışlardır. (Gaziantep Gazetesi, 20 Eylül 1934: 1)

Bu yılda yol çalışmaları hızla devam etmektedir. Yapılan çalışmalar şu şekildedir:

Gaziantep-Narlı- Kahramanmaraş yolunda 3 menfez yapılmıştır.

Gaziantep- Fevzi Paşa- Seyhan(Adana) yolundaki 55 km. şose inşaatı bitmiştir.

Gaziantep-Kilis-Halep yolundaki çalışmaların büyük bölümü tamamlanmıştır.

Gaziantep-Nizip-Birecik yolundaki 63.418 km. bulunan şose inşaatına devam edilmektedir. (Gaziantep Gazetesi, 29 Teşrin-i Evvel 1934: 2)

1934 yılının Mayıs ayında diğer şehirlerde olduğu gibi Gaziantep’te bazı idari değişiklikler yaşanmıştır. Pazarcık kazasına bağlı olan Sofalıcı, Yeniyan, Şarkaya, Yamaçoba, Şeyhli Ceridi, İskenderli gibi bazı köyler Pazarcık kazasından alınarak Gaziantep’in merkez kazasına bağlanmıştır. Bu karar 25/5/1934 yılında Bakanlar Kurulu tarafından kabul edilmiştir. ²³ Daha önce inşaatına başlanmış olan Mezbaşa civarında bir Bağrsak hane tesisi bu yıl tamamlanmıştır. Bu tesisin yapılmasında Jül Feltman Bağrsak Şirketi memurlarından bir kişi gelerek çalışmaların yürütülmesinde yardımcı olmuştur. Cumhuriyet Bayramı ile de açılışı yapılmıştır. Ayrıca Belediye tarafından daha önce yapılması için istekte bulunulan buz fabrikası ve soğuk hava depolarının yapımı Ekonomi Bakanlığı tarafından kabul edilmiş ve fabrikayı kuracak şirket inşaatı başlamıştır. (Gaziantep Gazetesi, 11 Eylül 1934: 2) Şehrin kunduracı çarşısındaki Hüseyin Paşa Vakfı olan Zincirli Bedesten Belediye tarafından istimlak edilmiştir. Bu eski ve yıpranmış olan binanın onarılarak halkın ihtiyaçlarını karşılayacak et ve sebze haline dönüştürülmesi için kararlaştırılmıştır. (Gaziantep Gazetesi, 8 Şubat 1934: 2)

1935 yılında Gazi Bulvarının ve mezarlığın bozulan yerleri onarılmış ve buralara Belediye tarafından ağaçlandırma çalışmaları yapılmıştır. (Gaziantep Gazetesi, 21 Şubat 1935: 2) Şehir merkezinin ortasında harap halde bulunan Zincirli Bedesten istimlak edilerek sebze ve et haline dönüştürülmüş, dükkanlar esnafa kiraya verilmiştir. Ayrıca buz fabrikası faaliyete geçmiştir. (Gaziantep Gazetesi, 29 Teşrin-i Evvel 1935: 2) Hükümet; Gaziantep’in daha hızlı şekilde imar faaliyetlerini sürdürmesi, şehrin yollarının daha hızlı sarılması sebebiyle daha önceleri 80 lira maaş ile Kayseri Bayındırlık Müdürü olan Baş Mühendisi Şükrü Bey Gaziantep’e Bayındırlık Müdürü olarak atanmıştır. ²⁴

1936 yılında onarımı yapılan yollar şu şekildedir: Kilis-İslâhiye yolunda 20 km. 8 menfez inşa edilmiş, yol tamiraty yapılarak her mevsim kullanılabilir hale getirilmiştir. Nizip yolu üzerinde bulunan 18 menfez ve Fevzi Paşa yolundaki 12 menfez ise bitirilmiştir. (Gaziantep Gazetesi, 29 Teşrin-i Evvel 1936: 6)

Şehir suyu tesisatının yapılması için ihaleye verilmiştir. Bu ihaleyi de İrfan isminde bir Türk mühendis olarak 5 Teşrin-i Evvel de ihale imzalanmıştır. Tesisatın yapılacağı yerleri, görüp tetkik etmek ve 15 gün içerisinde de inşaatla başlamak amacıyla şehre iki mühendis gelmiştir. (Gaziantep Gazetesi, 20 Teşrin-i Evvel 1936: 2)

Belediye şehrin daha temiz ve ferah olması için bazı çalışmalar yapmıştır. Belediye şehrin etrafını park ve ağaçlarla donatılması için yeni bir teşkilat oluşturdu. Bu teşkilat tarafından Gazi Bulvarına baştanbaşa çimler ekildi. Ayrıca ağaçsız olan yollara ve mezarlığa ise 5.000 ağaç dikildi. Sokakların temiz ve daha ferah olması için de bazı faaliyetlerde bulunmuştur. Sokakların temizlenmesi bunu yapacak işçilere de 3 eşek ve bir at arabası verileceği duyurulmuştur. Ayrıca şehrin önemli mevkilerine 118 adet süprüntü sandığı (çöp kutusu) konulmuştur. (Gaziantep Gazetesi, 27 Teşrin-i Sani 1936: 2)

²² Mustafa Kemal Atatürk; Antep Lisesi’nin açılışında “Gaziantep güzel şehir, Gaziantep’liler vatansever, cesur ve çok çalışkandır. Bu şehir her hizmete layıktır.” demiştir. Geniş bilgi için bkz: Mehmet SOLMAZ (2012). Atatürk Gaziantep’te, Gaziantep: İlke Matbaacılık.

²³ B.C.A.30..11.1.0.86.14..9.,23/5/1934, S.10487 :1.

²⁴ B.C.A.30..11.1.0.100. 39..8.,31/12/1935, S.11875: 1.

Belediyenin bu yıl ki imar düzenlemelerinden biri de mezarlığın tasfiye edilmesidir. Eski mezarlık yerinin şehirde kötü bir görüntüye meydan vermemek için yeni bir mezarlık yeri inşa edilerek eski mezarlığa gömülen ölüler yeni mezarlığa nakil edilmiştir. Böylece şehir daha düzenli bir görünüme sahip olmuştur. Belediye şehitlerin anısına Şehitler Anıtı Parkı yaptırmak istemiştir. Bu parkın planları Profesör Jansen tarafından yapılmıştır. Bu plana göre anıt Alleben Deresi'nden setlerle ayrılmıştır. Belediye bu setler için araştırma yaptırmış ve tutarının 7.000 lira olacağını belirlemiştir. Setlerin inşaatı ise Belediye tarafından ihaleye konulmuş ihale sonuçlandığı takdirde park için hazırlıklara başlanılacaktır. (Gaziantep Gazetesi, 11 Birinci Kanun 1936: 2)

Gaziantep Gazetesi 1936 yılının 29 Ekim'indeki nüshasında "On üç Cumhuriyet Yılında Gaziantep" ana başlığının altında: " Cumhuriyete bir harabe halinde kavuşan şehrimiz imar, kültür, ticaret ve sanayi sahalarında çok ilerlemiştir." Başlıklı yazısında Gaziantep'te yaşanan ekonomik ve bayındırlık alanındaki gelişmeleri haber olarak vermiştir.(Gaziantep Gazetesi, 29 Teşrin-i Evvel 1936, s.1) (Bkz: Ek:1)

Merkezi Hükümetin, Belediyenin ve halkın da katkılarıyla Gaziantep 13 yılda önemli başarılarla imza atmış, ekonomik alanda sıçrama yapmıştır. Gaziantep'in başardığı bu hamlede onun geçmiş tecrübesinde katkısı inkâr edilemez. Gaziantep'li 'in gururla söz edeceği bu gelişmeyi 1937 yılında Gaziantep Gazetesi 431. sayısında şu şekilde taşımıştır.

Eskimiş ve ihtiyaca cevap veremeyen Belediye binası için 5.345 lira harcanarak onarılmış, uzun bir süre belediyenin ihtiyacını karşılayacak hale getirilmiştir.

400 m. uzunluğunda kanalizasyon, 580 m uzunluğunda yol, 2170 m asfalt, 480 m kaldırım yapılmıştır.

Bu yıl yol çalışmaları ise aynı hızla devam etmiştir. Gaziantep- Kilis yolunda yol çalışması için 4.000 liralık ödenek ayrılmış, bu ödenekle Kilis yolu tamirata ile menfez tamirata yapılmıştır.

Gaziantep- Nizip yolunda Batal, Kefercebele'ye kadar olan bölümün bütün menfez, şose işi tamamlanmış olup, Kefercebele'den Nizip'e kadar olan kısmında ise şose yapımı bitirilmiştir.

Gaziantep- Akçakoyunlu yolu üzerinde, bir km. şose ve menfez işi yapılmıştır.

Gaziantep- Kahramanmaraş yolunun şose tamiri, köprü yapımı, menfez işleri yapılmıştır. Bu yapılan işler toplam 37.000 lira tutmuştur.

Gaziantep- Fevzi Paşa yolundaki 30.000 liralık şose tamiri ve menfez inşaatı tamamlanmıştır.

Kilis- İslâhiye yolu 45.000 liralık masraflar Bayındırlık Bakanlığı tarafından karşılanmış ve böylece köprü, menfez inşaatı tamamlanmıştır.

İslâhiye- Fevzi Paşa yoluna kırılmış taşlar döşenmiştir.

Pazarcık yolu üzerinde bulunan Aksu Köprüsü'nün geçen yıl tamamlanan betonarme kısmına bu yıl yeni ilaveler yapılması ve köprü ayaklarının sağlamlaştırılması amacıyla Gaziantep Bayındırlık İl Müdürlüğü emrine 49.911 lira tahsis edilerek ihaleye çıkılması sağlanmıştır. (Gaziantep Gazetesi, 29 Teşrin-i Evvel1937: 7)

1938 yılında şehir merkezinde harap bir mezbaha bulunuyordu. Bu mezbaha halkın sağlığını tehlikeye sokuyor ve halkın sağlıklı et tüketimine engel oluyordu. Bu sebeple belediye bu tehlikeler karşısında eski mezbahanın yerine laboratuvar, kesim salonu, bağırsak hane, soğuk hava deposu bulunan yeni bir mezbaha yapılmasına karar verdi. Bunun için 51.000 lira ödenek ayrılarak inşası kısa zamanda tamamlandı.

Şehir halkının eğlenip, dinlenebilmesi ve dışarıdan gelen misafirlerin de en güzel şekilde ağırlanabilmesi için CHP tarafından Halkevi bahçesi yapılmıştır. Bahçe şehrin en güzel, nezih aile bahçesi olmuş, yaz akşamlarında yeşillikler, çiçekler havuz etrafında dinlenmek ve çay kahve gibi şeyler içmek isteyenlerin vazgeçilmez yerlerinden biri olmuştur. Ayrıca parti binasının alt katında ambar olarak kullanılan bölümde şehir kulübü yapılmıştır.

Belediye bu yıl Gaziantep halkının ihtiyaçlarından biri de kanalizasyon sorununu hallederek, şehrin doğu ve batısında iki yönlü kanalizasyon yaptırmıştır. Ayrıca Suburcu Caddesi'nden Karagöz Camisi'ne 500 m'ye kadar olan yerlerin parke taşlarını ve kaldırımlarını yaparak Maarif Bahçesi'nden Karagöz Caddesine kadar uzanan yolun parke taşı döşeme işleri bitmiştir. Belediye'nin 15 sene içerisinde kaldırım ve kanalizasyon işleri için harcadığı bütçe ise 60.000 lira olmuştur. Bu yıl şehir halkının ihtiyaçları için yapılan faaliyetlerden biri de Hükümetin yaptığı Fevzi Paşa İstasyonundan Gaziantep'e ve oradan Diyarbakır'a uzanan demiryolu hattı olmuştur. Cumhuriyet öncesinde demiryoluna sahip olmayan sadece Bağdat demiryollarının Çobanbey'den Carabulus'a kadar uzanan kısmını kullanan Gaziantep halkı 150 km. demiryolu ile ulaşımında rahatlığa kavuşmuştur. (Gaziantep Gazetesi, 29 Teşrin-i Evvel 1938: 4)

SONUÇ

Milli Mücadele'nin başarı ile sonuçlanıp Fransızların şehri boşaltması ile Türkiye'nin her yerinde olduğu gibi Gaziantep'te toparlanmaya ve yaraları sarma faaliyeti başlamıştır. Savaş sırasında birçok ev ve işyerleri yanmış, yıkılmış, yollar ulaşıma kapanmıştır. Tarım alanları ekilmediğinden şehirde yiyecek sıkıntısı da yaşanmış, iktisadi faaliyetler durma noktasına gelmişti. 1923-1938 arası yıllarında Gaziantep'in Fransızlara verdiği savaş gibi yeni bir savaş başlamıştır. Bu savaş ise halkı ve ekonomisiyle şehrin yeniden yapılanması yeniden ayağa kalkması olmuştur.

Şehir halkının gayreti ve çalışkanlığı ve Hükümetin yardımları ekonomik alanda birçok yatırımlar yapılmıştır. 1923 yılında Mensucat fabrikasının açılmasına izin verilmiş, ilerleyen yıllarda da diğer fabrikaların açılmasına önayak olmuştur. Tarım ürünleri ekilmeye, kapanan işyerleri yeniden faaliyete başlamıştır. Gaziantep için önemli olan Antep fıstığı, bağcılık ve Hasankeyf tütünleri kaliteli üretilerek ihraç edilmiştir. Fıstığın ıslahı yapılarak veriminin artırılması, dış ülkelere ticaretinin yapılabilmesi için 1937 yılında Antep Fıstığı Araştırma Enstitüsü kurulmuştur. Pamuk üretimi hızlandırılarak dokumacılık alanında ilerleme kaydedilmiş, birçok dokumacı kooperatifin Bakanlar Kurulu tarafından açılmasına izin verilmiştir. Yeni kurumlar ve kuruluşlar açılmıştır. Okul çağı gelmiş, köy ve kentlerdeki çocuklar için yeni okullar yaptırılarak eğitimlerine devam etmeleri sağlanmıştır.

Gaziantep şehir imarının oluşturulmasında da bu yıllarda büyük oranda mesafe kaydedilmiştir. Şehrin su ve elektrik ihtiyaçları giderilmiş, kanalizasyon tesisleri yapılmıştır. Şehir ağaçlandırılmaya çalışılmış, yıkılmış binalar ve yollar onarılmış, yeni yollar yapılmıştır. Yolu olmayan köylere yol yapılarak ulaşım sağlanmaya çalışılmıştır.

Gaziantep halkının Fransızlara karşı 11 aylık savunmasındaki fedakârlık ve üstün gayreti, Cumhuriyet'in ilanından sonra sosyal, ekonomik ve bayındırlık alanındaki faaliyetlerde göstermiş olduğu başarı takdire şayan bir gelişme olmuştur. Gaziantep halkı hem ülkesi ve hem de şehri için maddi ve manevi bütün fedakârlıkları yapmaktan hiç çekinmemiştir.

KAYNAKÇA

Arşiv Belgeleri

- Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA) :
B.C.A.30..11.1.0.1.2..11, 19/11/1923, S.6/132 :1.
B.C.A.30..18.1.1.14.38..14,14/6/1923, S.2101:1.
B.C.A. 30..18.1.1.7.33:11,16/9/1923, S.2769:1.
B.C.A.30..10.0.0.151.69..11, 19/4/1924: 1.
B.C.A.,30..18.1.1,11.55.14,12/11/1924, S.1121 : 1.
B.C.A. 30..11.1.0.4.8..9,14/4/1924, S.6/1138 : 1.
B.C.A.30..18.1.1.13.25..7 ,29/4/1925, S. 1833: 1.
B.C.A.30..10.0.0.154.89..17.,19/9/1925: 1.
B.C.A.,30..18.1.1,15.49.19.9/8/1925 : 1.
B.C.A.30..18.1.1.22.77..6.,15/12/1927, S. 4481: 1.
B.C.A.30..11.1.0.54.7..13, 14/3/1930, S.3993 :2.
B.C.A. 30..18.1.2.25.2..7,3/1/1932, S. 12109: 1.
B.C.A.30..18.1.2.38.51..17, 15/7/1933,S.14697 : 1.
B.C.A.30..11.1.0.86.14..9.,23/5/1934, S.10487 :1.
B.C.A.30..11.1.0.100. 39..8.,31/12/1935, S.11875: 1.
B.C.A. 30..18.1.2.59.81..16., 28/10/1935, S.34202 : 1
B.C.A.30..18.1.2.83.34..20, 21/4/1938, S.86402 :1.
B.C.A. 30..18.1.2.84.67..18,21/7/1938,S. 92992:1.

Kitap, Makale ve Ansiklopediler

- BARLAS, Uğuroğlu (2010). *Gaziantep'in Sıhhi ve İctimai Coğrafyası*, İstanbul: Hilmi Barlas Eğitim Vakfı, Piya Matbaa.
CEMAGİL, Sadettin Tuğrul (1961). *Gaziantep'in İmarı (Şehircilik ve Belediyecilik Problemleri)*, Gaziantep: Gaziyurt Matbaa.
DAİ, Adil (1992). *Olaylarla Gaziantep Savaşı*, Gaziantep: Gaziyurt Matbaası.
DEVELİOĞLU, Ferit (2007). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*, Ankara: Aydın Kitabevi.
GAZİANTEP VALİLİĞİ MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ TANITMA REHBERİ (1990). ss. 13-14.
GAZİANTEPLİLER 1992 REHBERİ, ss.26-34.
GÖĞÜŞ, Oğuz (1997). *İlk İnsandan Bu Güne Çeşitli Yönleriyle Gaziantep*, Gaziantep : Cihan Ofset.
GÖKHAN, İlyas (2000). "Gaziantep ve Yöresinin Osmanlı Hâkimiyetine Geçmesi", *Osmanlı Döneminde Gaziantep Sempozyumu*,(Ed. Yusuf Küçükdağ), Gaziantep: Arsan Basın Yayın, ss. 59-65.
GÜZELBEY, Cemil Cahit (1992). *Gaziantep Camileri Tarihi*, Gaziantep: Türk İslam Yardımlaşma Vakfı Yayınları.
KARAL, Enver Ziya (1999). *Osmanlı Tarihi*, Ankara: Türk Tarih Kurumu.
KILIÇ, Orhan (1998). "Gaziantep'te Yapılan Bazı İdari ve İktisadi Düzenlemeler (1920-1930)", *Gaziantep*, (Ed. Yusuf Küçükdağ), Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi Vakfı Kültür Yayınları No:6, ss.19-30.
KOPAR, Metin (2011). "Chp Teftiş Raporlarına Göre II. Dünya Savaşı Yıllarında Gaziantep" *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S.10, ss.1037-1055.
KOPRAMAN, Kazım Yaşar (1992). "Memlükler" *Doğuştan Günümüze İslam Tarihi*, C.VI, İstanbul: Çağ Yayınları, ss.459-460.
KÖYMEN, Mehmet Altay (1993). *Selçuklu Devri Türk Tarihi*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
MORTAN, Kenan- AROLAT, Osman S. (2009). *Gaziantep Ekonomisine Bakış*, İstanbul: Heyamola Yayınları.

- ÖZTÜRK, Ayhan (1994). *Milli Mücadele'de Gaziantep*, Kayseri: Geçit Yayınları.
PEKDOĞAN, Celal (1999). *Gaziantep Ticaret Odası'nın 100. Yılı (1898-1998)*, Gaziantep: Gaziantep Ticaret Odası Yayınları.
PEKDOĞAN, Celal (2015). *Şehr-i Ayntab-ı Cihan/ Gaziantep (1867-1929) Ayntab'da Yaşamak*, Ankara: Sarıyıldız Ofset.
SOLMAZ, Mehmet -YETKİN, Hulusi (1969). *Gaziantep Çevre İncelemesi (Coğrafya-Ekonomi-Turizm-Eski Kültür-Ünlü Kişiler-Mahalli İdareler)*, Gaziantep: Gaziantep Kültür Derneği Kitap ve Broşür Yayınları, S: 53, Yeni Matbaa.
SOLMAZ, Mehmet (2012). *Atatürk Gaziantep'te*, Gaziantep: İlke Matbaacılık.
ÜNLER, Ali Nadi (1969). *Gaziantep Savunması*, İstanbul: Kardeşler Matbaası.
YETKİN, Hulusi (1968). *Gaziantep Tarihi ve Davaları*, Gaziantep: Gaziantep Kültür Derneği Kitap ve Broşür Yayınları, S: 51.
YILDIZ, Zeynep (2015). *Gaziantep'in Sosyal, Kültürel ve Ekonomik Hayatı*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep : Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
YURT ANSİKLOPEDİSİ (Türkiye İl İl, Dünyü, Bugünü, Yarını) (1982). *Gaziantep*, C. V, İstanbul: Anadolu Yayıncılık, ss.2959-3047.

Süreli Yayınlar

- Gaziantep Gazetesi, Yıl:1, Sayı: 3, 25 Eylül 1930.
Gaziantep Gazetesi, Yıl:1, Sayı: 20, 24 Teşrin-i Sani 1930.
Gaziantep Gazetesi, Yıl:1, Sayı: 28, 22 Birinci Kanun 1930.
Gaziantep Gazetesi, Yıl:2, Sayı: 34, 12İkinci Kanun 1931.
Gaziantep Gazetesi, Yıl:2, Sayı: 35, 15 İkinci Kanun 1931.
Gaziantep Gazetesi, Yıl:2, Sayı: 54, 23 Mart 1931 .
Gaziantep Gazetesi, Yıl:2, Sayı: 33, 8 İkinci Kanun 1931.
Gaziantep Gazetesi, Yıl:2, Sayı: 86, 16 Temmuz 1931.
Gaziantep Gazetesi, Yıl:2, Sayı: 96, 20 Ağustos 1931 .
Gaziantep Gazetesi, Yıl:2, Sayı: 120, 26 Teşrin-i Sani 1931.
Gaziantep Gazetesi, Yıl:3, Sayı: 141, 22 Şubat 1932.
Gaziantep Gazetesi , Yıl:3, Sayı: 145, 7 Mart 1932.
Gaziantep Gazetesi, Yıl:3, Sayı: 155, 14 Nisan 1932.
Gaziantep Gazetesi , Yıl:3, Sayı: 167, 30 Mayıs 1932.
Gaziantep Gazetesi, Yıl:3, Sayı: 172, 16 Haziran 1932.
Gaziantep Gazetesi, Yıl:4, Sayı: 220, 9 Mart 1933.
Gaziantep Gazetesi, Yıl:4, Sayı: 231, 25 Mayıs 1933.
Gaziantep Gazetesi, Yıl:5, Sayı: 270, 11 İkinci Kanun 1934.
Gaziantep Gazetesi, Yıl:5, Sayı: 276, 8 Şubat 1934.
Gaziantep Gazetesi, Yıl:5, Sayı: 278, 22 Şubat 1934.
Gaziantep Gazetesi, Yıl:5, Sayı: 304, 23 Ağustos 1934.
Gaziantep Gazetesi, Yıl:5, Sayı: 308, 20 Eylül1934.
Gaziantep Gazetesi, Yıl:5, Sayı: 315, 29 Ekim1934.
Gaziantep Gazetesi, Yıl:5, Sayı: 318, 15 Eylül 1934.
Gaziantep Gazetesi, Yıl:6, Sayı: 336, 21 Şubat 1935.
Gaziantep Gazetesi, Yıl:6, Sayı: 337, 26 Haziran 1935.
Gaziantep Gazetesi, Yıl:6, Sayı: 372, 29 Teşrin-i Evvel 1935.
Gaziantep Gazetesi, Yıl:7, Sayı: 425, 29 Teşrin-i Evvel1936.
Gaziantep Gazetesi, Yıl:7, Sayı: 428, 20 Teşrin-i Evvel 1936.
Gaziantep Gazetesi, Yıl:7, Sayı: 429, 27 Teşrin-i Sani 1936.
Gaziantep Gazetesi, Yıl:7, Sayı: 430, 4 Teşrin-i Sani 1936.
Gaziantep Gazetesi, Yıl:7, Sayı: 431, 11 Birinci Kanun 1936.
Gaziantep Gazetesi, Yıl:8, Sayı: 475, 29 Teşrin-i Evvel 1937.
Gaziantep Gazetesi, Yıl:9, Sayı: 527, 29 Teşrin-i Evvel 1938.

Web Sitesi

(<http://www.sessiztarih.net/> 15.06.2017)

Gaziantep

Üçüncü Günleri Çıkar Siyasi İktisadi Haftalık Gazete

29 Teşrinüvvel Perşembe 936 Nisaban 5 Kuruş

HALKIN BİNASINDA
müracaatlar idareye yapılır.
Yasınmayan yasalar geri verilmaz.

Sahibi: Ferit Arsan
Nispetiye idare eden genel direktör:
Ali Nispet Üner
İstisna kâğıdı 3 kuruş

Onüç Cumhuriyet Yılında Gaziantep

Cumhuriyete Bir Harabe Halinde Kavuşan Şehrimiz İmar, Kültür, Ticaret ve Sanayi Sahalarında çok İlerlemiştir

13

Evrende eş görülmeyen bir hadise oldu ... Bunden on üç yıl evvel Türk göklerine doğan güneş, bütün acunu hayranlıklar içinde döşürdü...

Türk, arıyordu... Uzun asırların sonsuz ötelelerinde arıyordu ...

O, geniş acunun sayısız köşe ve bucaklarında arıyordu ...

O, her tarafa at koşurdu ...

Sarı nehrin kulaçladı ... Çin seddini aştı ... Dicle kıyılarına yerleşti ... Fıratla beraber Ummanlara daldı ... Gıraj ülkelerine soysallık ve arışıkları götürdü... İran yaylalarına çadırını kurdu ... Arabistan çölleri dizginledi ... Fransız ilini ve Nil yakalarını süzdü ... Karadeniz avucunun içine aldı ... Akdenizi en yaman öderlerini ezdi ... Macar ovalarında bütün evreni titretti ... Romayı, egemenliği altına aldı ...

Tarihin iki çağını, bir kılıncı vuruşla ikiye ayırdı ... Tunada suladığı atını yavaş yavaş sürdü ...

Acunun bes büyük parçasından en büyüğünü tepesine kadar eritti ... Oradan başka illere, yeni dağ ve denizlere atıldı ...

Sarsarlarla yarış yaptı ... Ergenekonlara girdi ... Sel gibi kanlar döküldü, sel gibi kanlar aktı ...

Sonunda, uzun asırların, engin ötelelerinde aradığını bundan on üç sene evvel buldu ...

Bunu, ona, soyunun şimdiki kadar görülmeyen eşsiz bir kaşınması getirdi ...

Atatürk!

Büyük Türk jenesinin elliden tutup on üç yaşına getirdiği bu sevgilinin her anı başka yılların asırlarına denk oldu ...

İşte saymakla bitmeyen bu kadar devrim! ... İşte, sosyal hadiseler laboratuvarı olan tarih ...

Türk dâhisi eşsizdir! ... Türk Cumhuriyeti eşsizdir! ... Çünkü bu kadar verimlidir.

Cumhuriyet İdaresi şehrimizi harabe çıkış baştan başa bir harabe halinde bulmuştu. Cumhuriyetin on üç yılında şehrimiz İmar bakımından çok büyük adımlar atmış ve bugün Anadolu'da manur şehirler arasında karışmıştır. Şehrimiz nüfus itibarıyla çok ilerlemiş 927 tahririnde nüfusu 39 bin küsur iken bu rakam 935 tahririnde (51) bine ulaşmıştır. Bu artış göçmen yerleşirilmesi ve sair gibi harici tesirlerle meydana gelmemiş normal olarak doğumların fazla olduğu yüzünden hasil olmuştur.

İmar faaliyeti

Gaziantep Belediyesi şehrin İmarı ve güzelleşmesi için, diğer yıllarda olduğu gibi, on üçüncü Cumhuriyet yılında da büyük mesai sarfetmiştir. 935 bütçesi 150 bin lira olan belediye 936 bütçesini 165 bin liraya çıkarmış ve bu imkânı verdiği genişlikle şehrin İmarı yolunda daha faal bir rol oynamaya çalışmıştır.

Bir sene içinde yapılan umumî işlerden maada belediyemizin baharlığı mühim işleri şöylece hülasa edebiliriz:

- 1- Şehrin İmar planı 14000 liraya mimar Yansen verilmiştir. Türkiye'de bir çok büyük şehirlerimizin İmar planını yapmış olan Yansenin şehrimizi güzelleştirmek ve gelecekteki inkişafını temin etmek için iyi bir plan hazırlayacağı tabiidir.
- 2- Geçen sene yaptırılan su projesi mucibince şehir su tesisatı munakasına konularak 24 iltegrin 936 tarihinde (241) bin küsur lira bedelle bir şirkete ihale olunmuştur ki Gaziantep Belediyesi bununla şehrin kendisinden beklediği en mühim işi başarmış bulunmaktadır.

Evrende eş görülmeyen bir hadise oldu ... Bunden on üç yıl evvel, Türk göklerine doğan güneş, acunu hayranlıklar içinde düşürdü ... ve ... Türk Büyük Şeffinin elli aradığına kavuştu ...

A. M. Gögüş

Kırsal hisse:

Ağamın bir cevabı

Antebin en hazır cevap şairi Ağa merhumu (Hasret zade) bir köylü sormuş:
— Ağa hükümet konağı nerede?
Ağa cevap vermiş:
— Yüksek bir yere çıka bak! Allahın nâleli nereye yığıyorsa hükümet konağı orada ...
Şimdi Ağa sağ olada o yine sorsa alacağı cevap mutlaka şu olacak:
— Yüksek bir yere çıka bak! yurda medeniyet güneşi nereden doğuyorsa hükümet konağı orada ve merkezi Ankarada.

Kurt ile koyunu beraber yürüten yer nerisi ise hükümet konağı odara ve merkezi Ankarada.

Yurda çelik ağırla ören, her tarafa fabrika bacaları tüttüren, okullar, sağlık yurtları, bankalar kuran yer nerisi ise hükümet konağı orada; merkezi Ankarada ve bütün bunları yapan Büyük Şef Atatürkün kendisi de orada. Sevgisi on yedi milyon ve bütün yer yüzündeki Türkün kalbinde.

Fakat yukarıki cevap, saltanat hükümetinin naletliğini ne kadar iyi ifade ediyorsa bu cevap, Cumhuriyet hükümetinin eyiliğini hakikile ifade eden çok uzak! İşte fark da burada.

Ş. Sabri Yener

GAZİANTEP: Aziz okurlarının Cumhuriyet Bayramlarını kutlular

Cumhuriyetin kurucusu en büyük atamız
A T A T Ü R K

Atatürk en güçlü bir tarihin en genç bir iradesidir.

3- Şehrin kuzey doğusunda Nizip ve Beeni yollarının birleştiği müselle içinde asri mezarlığın inşasına başlanmış ve burasının duvarları bitirilmiş, içinin tarih ve tanzimine başlanmıştır. Asri mezarlığın planları mimar Yansen tarafından yapılmıştır.

İnşaat bittikten sonra şehrin cenubunda geniş bir sahayı kaplayan ve harap halde çirkin bir durum alan eski mezarlık kaldırılacak ve bu arazi ağaç dikmek ve İmar etmek şartile halka satılacaktır.

4- Şehir dâhilinde hartası geçen sene İkmal edildiği halde müteahhidin tahabüdünü ifa etmemesi yüzünden müstakbel İmar planı için çok gerekli olan şehir civarının hartası geri kalmıştı.

Şehir civarı hartası de Huzier isiminde bir Alman mühendise verilerek yapılmıştır.

Kültür hareketleri

935-936 Ders yılında ilimizde kültür hareketleri diğer yıllardan daha verimli olmuştur. Gerek ilk ve gerekse orta tahsil öğrencileri bu sene geçen yıllardan çok olduğu gibi mezun adedi de diğer yıllardan artmıştır.

Lisemiz

933 yılı Şubatında açılan Gaziantep lisesinin o sene ancak 9 uncu sınıfı kurulabilmişti, 934-935 ders yılında ise bu mekte-

bin 10 ve 11 inci sınıfları da teşekkül etti ve 11 inci sınıf Riyaziye ve edebiyat şubelerine ayrıldı.

935-936 Ders yılında lisenizin altı sınıfta 12 şubeli ve bunlara müdâvîm 538 öğrencisi vardı. ve bu yılda 40 liseden 56 sı orta kısmından olmak üzere 96 mezun vermiştir.

Yine bu sene içinde lisenize yeni bir pavyon ilâve edilmiş ve ayrıca yatılı bir pansiyon açılmıştır.

936-937 Ders yılı için lisenize kaydedilen talebe sayısı 690 dir. Lise İnceleme komisyonu bu miktarda bini aşacağı kat-

— Arslan & mas zahifede —

